

Prövning

Fysik 1, 150p

Lärobok och litteratur

- Valfri lärobok för kursen till inläsningen (får inte användas på provet)
- Du får ha med dig räknare och formelsamling som hjälpmedel på alla delar. Om du behöver låna, meddela det senast en vecka före provningen!
- Inga egna anteckningar är tillåtna! Det får inte finnas några anteckningar i din formelsamling!

Ämnesplanen hittar du på Skolverket hemsida, <https://www.skolverket.se/>
Sök på ämnesplan Fysik 1. Den styr vad som kommer på de olika delarna av provningen

Prövningen

Prövningen består av fyra delar:

Rapport (görs hemma)

Rapporten testar kunskaper om fysikens betydelse för individ och samhälle. Den ska lämnas in **senast en vecka före det skriftliga provet** via e-post. Var noggrann med att ange dina källor och att analysera deras trovärdighet. **PLAGIERA INTE!** Plagiering räknas som fusk och leder till att hela provningen avbryts då det inte längre går att nå ett godkänt betyg.

Skriftligt prov (5 timmar)

Det skriftliga provet testar problemlösning och begreppsförståelse.

Dessa två delar måste ha genomförts på ett godtagbart sätt för att du ska få möjlighet att göra det laborativa provet.

Laborativt prov (ca 90 minuter)

Det laborativa provet testar din förmåga att genomföra, tolka och redovisa experiment. Du har 1,5 timme på dig att genomföra laborationen och skriva en rapport.

Muntlig avslutning (ca 1 timme)

Den muntliga avslutningen fungerar som en komplettering till de övriga delarna. Här har du möjlighet att visa kunskaper på de områden som du kanske missade på det skriftliga provet. Du kan också få förklara saker i din inlämning och din laborationsrapport. Efter den muntliga avslutningen vägs allt det du har gjort samman till ett slutbetyg på provningen.

Fysik

Fysik är ett naturvetenskapligt ämne som har sitt ursprung i människans behov av att förstå och förklara sin omvärld. Fysik behandlar allt från växelverkan mellan materiens minsta beståndsdelar till universums ursprung och struktur. Utifrån systematiska observationer och experiment strävar fysiken efter att finna grundläggande principer som kan uttryckas matematiskt i modeller och teorier.

Ämnets syfte

Undervisningen i ämnet fysik ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper om fysikens begrepp, teorier, modeller och arbetsmetoder. Den ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om fysikens olika tillämpningar inom till exempel teknik, medicin och hållbar utveckling och därigenom förståelse av fysikens betydelse i samhället. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla ett naturvetenskapligt perspektiv på vår omvärld. I undervisningen ska aktuell forskning och elevernas upplevelser, nyfikenhet och kreativitet tas tillvara. Undervisningen ska också bidra till att eleverna, från en naturvetenskaplig utgångspunkt, kan delta i samhällsdebatten och diskutera etiska frågor och ställningstaganden.

Fysik utvecklas ständigt i ett samspel mellan teori och experiment, där hypoteser, teorier och modeller testas, omvärderas och förändras. Undervisningen ska därför behandla teoriernas och modellernas utveckling, begränsningar och giltighetsområden. Den ska bidra till att eleverna utvecklar förmåga att arbeta teoretiskt och experimentellt samt att kommunicera med hjälp av ett naturvetenskapligt språk. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar förmåga att kritiskt värdera och skilja mellan påståenden som bygger på vetenskaplig respektive icke-vetenskaplig grund.

Undervisningen ska innefatta naturvetenskapliga arbetsmetoder som att formulera och söka svar på frågor, planera och utföra observationer och experiment samt bearbeta, tolka och kritiskt granska resultat och information. Eleverna ska ges möjlighet att analysera och lösa problem genom resonemang baserade på begrepp och modeller, såväl med som utan matematik. I undervisningen ska eleverna ges tillfällen att argumentera kring och presentera analyser och slutsatser. De ska även ges möjlighet att använda datorstödd utrustning för insamling, simulering, beräkning, bearbetning och presentation av data.

Undervisningen i ämnet fysik ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

1. Kunskaper om fysikens begrepp, modeller, teorier och arbetsmetoder samt förståelse av hur dessa utvecklas.
2. Förmåga att analysera och söka svar på ämnesrelaterade frågor samt att identifiera, formulera och lösa problem. Förmåga att reflektera över och värdera valda strategier, metoder och resultat.
3. Förmåga att planera, genomföra, tolka och redovisa experiment och observationer samt förmåga att hantera material och utrustning.
4. Kunskaper om fysikens betydelse för individ och samhälle.
5. Förmåga att använda kunskaper i fysik för att kommunicera samt för att granska och använda information.

Kurser i ämnet

Fysik 1a, 150 poäng, som bygger på grundskolans kunskaper eller motsvarande. Betyg i kursen kan inte ingå i elevens examen tillsammans med betyg i kursen fysik 1b1 eller kursen fysik 1b2.

Fysik 1b1, 100 poäng, som bygger på grundskolans kunskaper eller motsvarande. Betyg i kursen kan inte ingå i elevens examen tillsammans med betyg i kursen fysik 1a.

Fysik 1b2, 50 poäng, som bygger på kursen fysik 1b1. Betyg i kursen kan inte ingå i elevens examen tillsammans med betyg i kursen fysik 1a.

Fysik 2, 100 poäng, som bygger på kursen fysik 1a eller kursen fysik 1b2.

Fysik 3, 100 poäng, som bygger på kursen fysik 2.

Fysik 1a, 150 poäng

Kursen fysik 1a omfattar punkterna 1–5 under rubriken Ämnets syfte.

Centralt innehåll

Undervisningen i kursen ska behandla följande centrala innehåll:

Rörelse och krafter

1. Hastighet, rörelsemängd och acceleration för att beskriva rörelse.
2. Krafter som orsak till förändring av hastighet och rörelsemängd. Impuls.
3. Jämvikt och linjär rörelse i homogena gravitationsfält och elektriska fält.
4. Tryck, tryckvariationer och Arkimedes princip.
5. Orientering om Einsteins beskrivning av rörelse vid höga hastigheter: Einsteins postulat, tidsdilatation och relativistisk energi.
6. Orientering om aktuella modeller för beskrivning av materiens minsta beståndsdelar och av de fundamentala krafterna samt om hur modellerna har vuxit fram.

Energi och energiresurser

1. Arbete, effekt, potentiell energi och rörelseenergi för att beskriva olika energiformer: mekanisk, termisk, elektrisk och kemisk energi samt strålnings- och kärnenergi.
2. Energiförhållanden, entropi och verkningsgrad för att beskriva energiomvandling, energikvalitet och energilagring.
3. Termisk energi: inre energi, värmekapacitet, värmetransport, temperatur och fasomvandlingar.
4. Elektrisk energi: elektrisk laddning, fältstyrka, potential, spänning, ström och resistans.
5. Kärnenergi: atomkärnans struktur och bindningsenergi, den starka kraften, massaenergiekvivalensen, kärnreaktioner, fission och fusion.
6. Energiresurser och energianvändning för ett hållbart samhälle.

Strålning inom medicin och teknik

1. Radioaktivt sönderfall, joniserande strålning, partikelstrålning, halveringstid och aktivitet.
2. Orientering om elektromagnetisk strålning och ljusets partikelegenskaper.
3. Växelverkan mellan olika typer av strålning och biologiska system, absorberad och ekvivalent dos. Strålsäkerhet.
4. Tillämpningar inom medicin och teknik.

Klimat- och väderprognoser

1. Ideala gaslagen som en modell för att beskriva atmosfärens fysik.
2. Orientering om hur fysikaliska modeller och mätmetoder används för att göra prognoser för klimat och väder.
3. Prognosers tillförlitlighet och begränsningar.

Fysikens karaktär, arbetssätt och matematiska metoder

1. Vad som kännetecknar en naturvetenskaplig frågeställning.
2. Hur modeller och teorier utgör förenklingar av verkligheten och kan förändras över tid.
3. Det experimentella arbetets betydelse för att testa, omvärdera och revidera hypoteser, teorier och modeller.
4. Avgränsning och studier av problem med hjälp av fysikaliska resonemang och matematisk modellering innefattande linjära ekvationer, potens- och exponentialekvationer, funktioner och grafer samt trigonometri och vektorer.
5. Planering och genomförande av experimentella undersökningar och observationer samt formulering och prövning av hypoteser i samband med dessa.
6. Bearbetning och utvärdering av data och resultat med hjälp av analys av grafer, enhetsanalys och storleksuppskattningar.
7. Utvärdering av resultat och slutsatser genom analys av metodval, arbetsprocess och felkällor.
8. Ställningstaganden i samhällsfrågor utifrån fysikaliska förklaringsmodeller, till exempel frågor om hållbar utveckling.

Kunskapskrav

Betyget E

Eleven redogör översiktligt för innebörden av begrepp, modeller, teorier och arbetsmetoder från vart och ett av kursens olika områden. Eleven använder dessa med viss säkerhet för att söka svar på frågor samt för att beskriva och exemplifiera fysikaliska fenomen och samband. Utifrån något exempel redogör eleven översiktligt för hur fysikens modeller och teorier utvecklas. Eleven värderar också modellers giltighet och begränsningar med enkla omdömen.

Eleven identifierar, analyserar och löser enkla problem i bekanta situationer med tillfredsställande resultat. Detta gäller såväl i det teoretiska som i det praktiska arbetet. I arbetet formulerar eleven relevanta hypoteser och formulerar med viss säkerhet enkla egna frågor. Eleven planerar och genomför i samråd med handledare experiment och observationer på ett tillfredsställande sätt. Dessutom hanterar eleven material och utrustning på ett säkert sätt. Vidare tolkar eleven sina resultat, utvärderar sina metoder med enkla omdömen och motiverar sina slutsatser med enkla resonemang.

Eleven diskuterar översiktligt frågor som rör fysikens betydelse för individ och samhälle. I diskussionerna för eleven fram enkla argument och redogör översiktligt för konsekvenser av något tänkbart ställningstagande.

Eleven använder med viss säkerhet ett naturvetenskapligt språk och anpassar till viss del sin kommunikation till syfte och sammanhang. Dessutom använder eleven olika typer av källor och gör enkla bedömningar av informationens och källornas trovärdighet och relevans. När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.

Betyget D

Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget C

Eleven redogör utförligt för innebörden av begrepp, modeller, teorier och arbetsmetoder från vart och ett av kursens olika områden. Eleven använder dessa med viss säkerhet för att söka svar på frågor samt för att beskriva och exemplifiera fysikaliska fenomen och samband. Utifrån några exempel redogör eleven utförligt för hur fysikens modeller och teorier utvecklas. Eleven värderar också modellers giltighet och begränsningar med enkla omdömen.

Eleven identifierar, analyserar och löser komplexa problem i bekanta situationer med tillfredsställande resultat. Detta gäller såväl i det teoretiska som i det praktiska arbetet. I arbetet formulerar eleven relevanta hypoteser och formulerar med viss säkerhet egna frågor. Eleven planerar och genomför efter samråd med handledare experiment och observationer på ett tillfredsställande sätt. Dessutom hanterar eleven material och utrustning på ett säkert sätt. Vidare tolkar eleven sina

resultat, utvärderar sina metoder med enkla omdömen och motiverar sina slutsatser med välgrundade resonemang.

Eleven diskuterar utförligt frågor som rör fysikens betydelse för individ och samhälle. I diskussionerna för eleven fram välgrundade argument och redogör utförligt för konsekvenser av något tänkbart ställningstagande.

Eleven använder med viss säkerhet ett naturvetenskapligt språk och anpassar till stor del sin kommunikation till syfte och sammanhang. Dessutom använder eleven olika typer av källor och gör välgrundade bedömningar av informationens och källornas trovärdighet och relevans.

När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med viss säkerhet den egna förmågan och situationens krav.

Betyget B

Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

Betyget A

Eleven redogör utförligt och nyanserat för innebörden av begrepp, modeller, teorier och arbetsmetoder från vart och ett av kursens olika områden. Eleven använder dessa med säkerhet för att söka svar på frågor samt för att beskriva och generalisera kring fysikaliska fenomen och samband. Utifrån några exempel redogör eleven utförligt och nyanserat för hur fysikens modeller och teorier utvecklas. Eleven värderar också modellens giltighet och begränsningar med nyanserade omdömen.

Eleven identifierar, analyserar och löser komplexa problem i bekanta och nya situationer med gott resultat. Detta gäller såväl i det teoretiska som i det praktiska arbetet. I arbetet formulerar eleven relevanta hypoteser och formulerar med säkerhet komplexa egna frågor. Eleven planerar och genomför efter samråd med handledare experiment och observationer på ett tillfredsställande sätt. Dessutom hanterar eleven material och utrustning på ett säkert sätt. Vidare tolkar eleven sina resultat, utvärderar sina metoder med nyanserade omdömen och motiverar sina slutsatser med välgrundade och nyanserade resonemang. Vid behov föreslår eleven också förändringar.

Eleven diskuterar utförligt och nyanserat komplexa frågor som rör fysikens betydelse för individ och samhälle. I diskussionerna för eleven fram välgrundade och nyanserade argument och redogör utförligt och nyanserat för konsekvenser av flera tänkbara ställningstaganden. Eleven föreslår också nya frågeställningar att diskutera.

Eleven använder med säkerhet ett naturvetenskapligt språk och anpassar till stor del sin kommunikation till syfte och sammanhang. Dessutom använder eleven olika typer av källor och gör välgrundade och nyanserade bedömningar av informationens och källornas trovärdighet och relevans. När eleven samråder med handledare bedömer hon eller han med säkerhet den egna förmågan och situationens krav.